

TREDÆKKEREN (*GALLINAGO MAJOR*)

AF

KRISTEN BARFOD

Blandt de Fugle, der sjældnere og sjældnere træffes ynglende her i Landet, indtager den, hvis Navn staar over disse Linier, desværre en fremtrædende Plads, ja, selv som Trækfugl synes den ikke at være nær saa almindelig som tidligere; i hvert Tilfælde har gamle, erfarne Jægere med Sorg i Sinde adskillige Gange betroet mig, at de nu, i Modsætning til i »de gode, gamle Dage«, kun rent undtagelsesvis faar Fuglen »i Tasken« (jvf. J. C. H. Fischer, der i »Fortsatte Iagttagelser over Danmarks Fugle med særligt Hensyn til Vendsyssel«, Naturh. Tidsskr., 3. R., VI, 1869, S. 138, fortæller, at han i Aaret 1862 skød 153 Tredækkere, »skjøndt jeg maatte rejse bort fra Vendsyssel, før Trækket nordfra havde indfundet sig«).

Saa vidt jeg kan skønne, dels af egen Erfaring, dels af flittig Gennempløjning af den danske ornithologiske Litteratur, der staar til min Raadighed, er Fuglen saa godt som aldrig fundet ynglende paa Øerne¹, men kun i Jylland; vort Tidsskrift, der nu har »rundet« sin 17. Aargang, giver ingen Oplysninger, og de Smaapieceer, der i Ny og Næ dukker frem og skildrer lokale Faunaer fra Landets forskellige Egne, bringer kun yderst sparsomme Bidrag til Belysning af Sagen. Imidlertid vil jeg dog gøre et, om end saare beskedent, Forsøg paa ved Hjælp af ovennævnte Meddelelser, Uddrag af forskellige Kataloger over Ægsamlinger og egne Iagttagelser at samle til et Hele de spredte Oplysninger om Fuglens Yngleforhold i de svundne Tider.

Den blandt andet for sin store Ægsamling bekendte Apotheker Alfred Benzon, Svaneapotheket i Kjøbenhavn, efterlod sig ved sin Død, den 19. December 1884, en Ægkatalog, der er i mit Eje; det fremgaar af denne, at han i Aaret 1863 stiftede

¹ Ifølge Kjærbølling »Skandinaviens Fugle«, S. 540, fandt Fischer dog dens Unger i Ulstrup Mose paa Sjælland, og i Brehm »Fuglenes Liv«, 1871, S. 501, angives Møen som dens Ynglested; ethvert Bevis i Form af forefundne Reder eller Unger mangler dog for den sidste Meddelelses Vedkommende.

Bekendtskab med en i Bøel pr. Tarm, c. 26 km Syd-Syd-Øst for Ringkøbing, boende Mand ved Navn Jakob Jensen, kaldet Plantør, som i Aarene 1863—81 (begge inkl.) samlede Æg til Benzon, deriblandt ikke mindre end 281 Tredækkeræg! Med den sidste Sending, i 1881, fulgte et Brev, hvori Jakob beklager sig over Gigtsmerter, Alderdomssvaghed o. s. v., hvilket lader formode, at han inden Ægsamlingssæsonen 1882 er gaaet til sine Fædre; selvfølgelig nærer jeg den dybeste Deltagelse i Anledning af hans Hedenfart, men set fra et Tredækkerstandpunkt og med Henblik paa den systematiske Plyndring, som ovennævnte uhyggeligt høje Tal kun altfor klart røber, glider Tankerne dog uvilkaarlig i en mere optimistisk Retning. Efter hvad der fra paalidelig Side er mig meddelt, søgte Benzon senere at skaffe sig en ny Forbindelse derovre, men at denne, i hvert Tilfælde hvad Tredækkeræg angaar, kun har givet et meget tarveligt Udbytte, fremgaar af, at der i Følge hans Katalog i Aaret 1882—84 kun tilsendtes ham 1 Kuld, 4 Æg, ²⁰/₅ 1884. Fra samme Lokalitet fandtes i afdøde Arkitekt Hagerups Samling 2 Kuld, 3 og 4 Æg, fundne henholdsvis ¹⁶/₅ 1870 og ²⁰/₅ 1877. I afdøde Hoffotograf Wellers Katalog nævnes 5 Kuld fra »Ringkøbings Omegn« (4, 3, 4, 4 og 4 Æg, Findedato: Maj 1873, 17., 21. og 30 Maj 1877). Endelig har forlængst afdøde Ingeniør Otto Møller meddelt mig, at han den 30. Maj 1877 fandt en Tredækkerrede med 4 Æg i »Vardes Omegn«.

Strækningen mellem Varde og Ringkøbing synes saaledes for vor Fugl at have været et »Avlscentrum«, der kendtes endogsaa uden for Landets Grænser; i »Zeitschrift für Oologie« 9. Jahrgang Nr. 10, finder jeg saaledes følgende af Geheime-Kanzleirat A. Grunack indsendte Notits: »Die in den meisten älteren Sammlungen vorhandenen Eier der grossen Sumpfschnepfe entstammen der Kollektion des leider so früh dahingeschiedenen Alfred Benzon, derzeitig Medizinalwaarenhändler und Direktor des Zoologischen Gartens in Kopenhagen. Die Hauptfundstelle befand sich bei Boel in Jütland und war es mir vergönnt in Begleitung des Herrn Benzon innerhalb einiger Stunden über 20 prächtige Gelege daselbst zu erbeuten. — Von Benzons Hand gingen die Gelege durch Pastor Theobald und später Ellingsen in viele Sammlungen über. Nach dem Tode der bekannteren dänischen Ornithologen scheint die Quelle versiegt zu sein und es dürfte sich empfehlen, an dem alten Fundorte bei Boel in Jütland von

neuem Nachforschungen nach dem früher zahlreich daselbst brütenden Vogel anstellen zu lassen.«

Nu har Tyskerne jo andet at tænke paa end at anstille »Nachforschungen« i Bøel, men jeg ved, at der i Slutningen af forrige Aarhundrede var tyske Oologer oppe paa Egnen og maatte vende tilbage med uforrettet Sag, idet de fandt »die Quelle versiegt«. Hvor sjælden Fuglen eller rettere dens Æg iøvrigt er, fremgaar bl. a. af, at der umiddelbart før Krigen for-gæves blev budt en Samler 200 Reichsmark for et Kuld Æg!

Om den nu virkelig for bestandig har forladt ovennævnte Rugeplads, ser jeg mig ikke i Stand til at udtale mig om, da jeg aldrig selv har haft Lejlighed til at gøre Iagttagelser der paa Stedet, og der heller ikke fra anden Side er tilflydt mig nogen Oplysning derom; men: Hvis Fuglen er forsvundet fra Egnen, hvad er da Grunden?

Jeg hører de ærede Læsere udbryde: »Ja! den er da ikke vanskelig at paapege efter den ovenfor skildrede brutale og hensynsløse Plyndring af Rederne«, men jeg er nu ikke helt sikker paa, at dette Ræsonnement holder Stik; muligvis kan Mosekultur, Dræning, Kanal anlæg og lignende civilisatoriske Foranstaltninger, eller de klimatiske Forhold være Hovedgrunden. Hvad disse sidste angaar, skal jeg anføre følgende. I et Brev fra Jakob Plantør, dateret den 30. August 1879, skriver han bl. a.: »Ægsamlingen blev ikke videre heldig i Aar, thi den store Engstrækning, som her er, blev flere Gange oversvømmet med Vand, saa at alt blev ødelagt«. Men ogsaa Tørken kan gribe forstyrrende ind; saaledes skriver Fischer i ovenfor nævnte Afhandling, at Aarene efter 1862 kun har givet et meget ringe Jagtudbytte¹ af Tredækkere, men de have ogsaa alle haft et tørt Foraar, nogle tillige en tør Sommer, og den bekendte norske Ornitholog og Jæger J. B. Barth fortæller i »Norges Fuglevildt«, 1881, S. 229 i en iøvrigt særdeles interessant og læseværdig Artikel om Tredækkeren, at »den i Følge Lindblad endnu for 20 Aar siden yngede i stort Antal paa de øde, mosløbne, af Bække gennemskaarne Enge i den nordlige Del af Upsala Lehn og i det hele taget hyppigt i hele Upland, men nu er der Lidet eller Intet tilbage af al denne Herlighed«¹. — Her tales ganske vist hverken om Oversvømmelser eller Tørke, men af hele Sammenhængen synes det be-

¹ Udhævet af Forf.

stemt at fremgaa, at Grunden til dens Forsvinden i hvert Tilfælde ikke skyldes Indgreb fra Menneskers Side. I denne Sammenhæng skal jeg nævne, at den tyske Ornitholog, Lærer i Flensborg P. Paulsen, hvem jeg gennem en lang Række af Aar har lært at kende som en sjældent paalidelig og samvittighedsfuld Iagttager, i »Zeitschrift für Oologie«, 9. Jahrgang Nr. 10, skriver: »Trotz aller Störung kehrt sie (o: der Dreidecker) standhaft¹ zum gewählten Nistort zurück« (og ved »Störung« kan jo kun forstaas Indsamling af Æg, Jagt og lignende).

Om Fuglens Forekomst i andre Egne af Jylland kan jeg give følgende Meddelelser: Dr. med. Heiberg skriver i sin Bog »Thylands Fugle«, 1886, S. 31: »Tredækker-Bekkasinen er ikke meget talrig, men yngler dog hist og her i de større Kjær og Moser (Kaastrup- og Hillerslev Kjær)«; fra førstnævnte Lokalitet havde jeg i sin Tid i min Samling et Kuld paa 3 Æg, fundet den 16. Maj 1878.

Under et Besøg hos afdøde Dyr læge Grill i Otterup i Sommeren 1889 saa jeg i hans Samling 3 Kuld (3, 4 og 4 Æg) fra Thorup Holme, en Lokalitet i Hanherrederne, Øst for Thyland; det ene Kuld, som han forærede mig, var fundet den 1. Juni 1887.

Afdøde kgl. Skovfoged J. D. Christiansen meddeler i sin Bog »Viborg Omegns Fugle«, 1890, at den træffes, skønt meget sparsomt, i de fleste større Kjær f. Eks. i Skals Enge, langs Karup Aa o. fl. Steder. 25. Maj 1887 fandt jeg ved Bredsgaard Sø 3 Æg af denne Fugl, men den næste Dag var de fortærede af Storken; den yngler aarlig ved Karup, hvorfra jeg 15. Juli 1889 modtog 4 friske Æg; i Vellew Mose har Rossen (praktiserende Læge i Bjerringbro) skudt ganske unge Fugle og antager derfor, at Tredækkeren yngler der.«

Inspektør Fencker skriver i »Nogle Iagttagelser over Fugle i Egnen omkring Randers«, Naturh. Tidsskr., 3. R., VIII, 1872—73, S. 445: »Enkelte Par yngle aarlig saavel paa Engene ved Gudenaas og Randers Fjord, som endnu hyppigere paa de vidtstrakte Enge og Kjær langs Kousted Aa. Den er i de senere Aar mærkelig aftagen som ynglende her paa Egnen, hvilket jeg dels maa tilskrive, at ikke faa fanges i Foraarsmaanederne paa Skoggerpladserne, dels vor Egns Rigdom paa Krager, der utvivlsomt plyndre en stor Mængde Reder«.

¹ Udhævet af Forf.

Cand. pharm. Faber, Nykøbing paa Mors, meddeler i »II. Jahresbericht (1884) über die ornithologischen Beobachtungsstationen in Dänemark«, S. 40: »Brütet in nicht grosser Zahl in den Mooren von Mors und Thy«, og, meget senere, 1898, i »Veje og Horsens-egnens Fuglefauna 1875—1897«, at »Tredækkeren forekommer ynglende i Uldum og Hesselballe Kjær; i August skydes i Reglen en Del i Engene i Vejledalen, men det er vistnok Træk nordfra«. — Nogen Paavisning af Fund af Reder findes dog ikke, hverken i Fenckers eller Fabers Meddelelser.

I »Studier over Ringkøbing Fjord« ved S. H. A. Rambusch, Kjøbenhavn, 1900, skrives Side 133 følgende: »Skærnaadalens Pryd er dog uden Sammenligning Tredækkerne, Kobbersneppe og Brushønsene. — Ogsaa her nede tager Tredækkerne stærkt af ligesom den dob. Bekkasin. Tredækkeren har sine — ganske vist faa — faste Skoggerpladser, der altid findes paa temmelig tørt, knoldet Terræn. Skogringen foregaar livligst i Tusmørket: Hannerne, thi der er altid flere, bestiger en lille Knold, sænker Vingerne, saa at det hvide paa Slagsiderne bliver synligt, spreder Halen ud, lægger Hovedet bagover og frembringer en svag, knebrende Lyd, ikke ulig Storkens. Den samme Iagttagelse har Boie¹ fremsat i Okens Isis 1822, B. II, Side 778, medens Rohweder, der har helliget Tredækkeren et indgaaende Studium (Journal f. Ornithologie, XXXIX Jahrgang, 1891, Side 119—122), hertil føjer, at foruden den nylig beskrevne Knebring, frembringer Fuglen en Lyd, der kan gengives ved bibbelebibi bieh og orrorror, hvorunder den synes at komme i stor Eksstase. Han har hørt disse Lyde af mange Fugle paa én Gang — som et Kor med Forsanger — og han har set Fuglene kæmpe i Furerne mellem Knoldene ligesom Bruskokkene«.

Fremdeles maa anføres, at C. Teilmann i »Danmarks og Islands Fugle« 1823, S. 131, om Stor Becasin angiver, at den »yngler meget almindelig i Vesterjylland« og at H. Lange i »Fugleliv i Ribes Omegn« 1919, S. 42, meddeler følgende Oplysninger, som skyldes Apotheker Lind: Almindelig paa Trækket; tidligere ogsaa almindelig som Ynglefugl ved Aaen og i Moserne; en Skogreplads fandtes ved Varming, hvor Engdragene yder god Plads. Normaldato for Tredækker-Træk er 17. August, og Jægerne overholdt den i tidligere Tid, idet man først da lod

¹ I Originalen skrives fejlagtigt Bøje. (Red.)

denne Jagt begynde. I August 1917 blev Fuglen skudt i Lustrup og i Tange og i August 1918 i Ribe Mose.

Endelig kan jeg takke Axel Koefoed for følgende Meddelelse: »Tredækkeren forekommer sjældent hos Vildthandlerne i København; man ser i Reglen kun meget faa Eksemplarer, enkelte Aar slet ingen; herfra danner dog 1914 en Undtagelse, idet man da i August Maaned kunde se fra 20 til 30 Stykker paa en Dag; mulig har det Aar været et særlig godt Yngleaar i de nordlige Lande, eller mulig har Krigen haft sin Aarsag deri.«

For saa vidt som Flensborgs Omgivelser kan regnes med til Danmark, kan det maaske ogsaa være berettiget at anføre, at min ovenfor anførte gamle Ven, Lærer P. Paulsen i Flensborg, i »Zeitschrift für Oologie« 9. Jahrgang S. 39 giver følgende Oplysninger: . . . Die Doppelschnepfe, hier von den Jägeren gewöhnlich Dreidecker genannt, ist Brutvogel auf geeigneten Plätzen in der Umgebung von Flensburg, freilich in zerstreuten Paaren . . . ; in meinem ornithologischen Notizbuch finde ich darüber nachstehende Aufzeichnungen: »19. Juli 1886 ein Gelege von 4 Stück, stark bebrütet. Die aufsteigende Schnepfe wurde vom Jäger geschossen. (Die Schnepfenjagd beginnt hier am 1. Juli). 15. Juli 1888 zwei Gelege zu 3 und 4 Stück, beide frisch. 8. Juli 1890 ein Gelege von 4 Stück, frisch. — 28. Juli 1882 ein Gelege von 4 Stück, das Nest wegen hohen Wasserstandes verlassen. — 16. Juli 1893 ein Gelege von 4 Stück, stark bebrütet. — 10. Juli 1895 ein Gelege von 4 Stück, frisch, die Eier von gewöhnlicher Grundfärbung. — Liegt die Brutzeit dieses Vogel überhaupt so spät? Ist in den angeführten Fällen an eine Störung der ersten Brut zu denken? Oder ist ein zweimaliges Brüten bei dieser Art anzunehmen? Paa Forespørgsel, om Fuglen endnu findes ynglende der paa Egnen, svarer han mig i et Brev, dateret 25. April 1919: Nein! hier ist diese Art — ganz verschwunden! Et nøjere motiveret Svar paa hans Spørgsmaal, om Fuglen ruger 2 Gange om Aaret, ligger uden for denne Artikels Ramme, men jeg mener iøvrigt sikkert, at det maa lyde bekræftende.

Til Slutning være det mig tilladt af mine egne Oplevelser at meddele Læserne følgende to fornøjelige Historier. Blandt de Dreng, som jeg i Foraaret 1897 forberedte til Konfirmation, fandtes en ved Navn Andreas, der viste sig absolut uimodtagelig for moralsk og religiøs Paavirkning, hvorfor jeg stillede mig temmelig skeptisk over for Forældrenes indtrængende Ønske

om, at han maatte blive konfirmeret den følgende Høst. Hans Hjem laa umiddelbart ved en stor med Tuer bedækket Mose, og da jeg en af de sidste Dage i Maj foretog en Ekskursion derhen, fik jeg Øje paa et Par urolige Tinksmedklirer (*Totanus glareola*), som aabenbart maatte have deres Rede der i Nærheden. Jeg viste Andreas Fuglen og lagde ham paa Sinde at gøre sig Umage for at finde Reden. Da jeg næste Dag indfandt mig paa Stedet, meddelte han mig halvt grædende med nedslagne Øjne og en Stemme, der røbede et sønderknust Hjerte, at det ikke havde været ham muligt at finde den ønskede Rede, men om jeg ikke kunde »bruge« en anden, han havde »hittet«. Han førte mig da hen til en lille Tue, hvorfra jeg til min store Fryd saa en Tredækker flyve, og paa Toppen af Tuen laa dens Rede, temmelig aabenlyst, kun halvt dækket af lidt nedhængende vissent Græs og indeholdende 4 Æg. Da han saa min glædelige Overraskelse, fortalte han: »Den Føvls Reer hitter a saa tit; 1895 hitt' a 3 Reer med Æg, som vi laved' Pandekawer a«. For første Gang modtog Drengen et Lovord fra mine Læber! Om denne Ros virkelig ansporede Andreas til med større Energi at kaste sig over »Theologien«, eller om hans formentlige Fremskridt kun eksisterede i min Fantasi, er det mig pinagtigt nøjere at udtale mig om, skønt jeg nu, 26 Aar efter, ved en rolig Overvejelse af Sagen nok er tilbøjelig til at antage, at jeg har været Offer for en grov Selvsuggestion, hvis den ellers var »opfundet« den Gang; til Beroligelse for Læseren iler jeg dog med at oplyse, at Drengen blev konfirmeret, idet min lidt anløbne Samvittighed slog sig til Taals med den Betragtning, at en Dreng, der kan finde Reden af *Gallinago major*, »ikke er saa tosset endda«.

Og saa var det den anden Historie. Den 8. Juni 1899 om Eftermiddagen var jeg inde ved den c. 4 km fra min Præstegaard og umiddelbart ved Limfjorden beliggende Klitgaard Mose for at lede efter Gøgeæg; jeg traf der en lille Hyrdepige. Paa mit Spørgsmaal, om hun ikke kunde vise mig nogle Smaafuglere, svarede hun: »Nej«, men tilføjede: »Da jeg vilde flytte den sorte Ko derhenne, fløj en stor Fugl op fra en Rede, i hvilken der ligger 4 Æg«. Da en Vibe (*Vanellus cristatus*) samtidig svang sig klagende forbi, antog jeg, at den var nævnte Redes Besidder, men ved nærmere Eftersyn viste det sig, at der laa 4 Tredækkeræg deri! De befandt sig inden for Koens Tøjreslag og vilde sikkert efter faa Minutters Forløb være traadt itu; en Henstilling

om at flytte Koen blev bestemt afslaaet, hvorfor jeg med nænsom Haand fjernede Æggene for derved at give Fuglen Lejlighed til at søge en anden og forhaabentlig fredeligere Rugeplads.

Grundlovsdagen 1900 tilbragte jeg i den store Vildmose, hvor jeg iøvrigt havde følgende interessante Oplevelse, der — jeg indrømmer det — ganske vist ikke staar i nogen som helst Forbindelse med den Fugl, der behandles i denne Artikel. En Del af Mosen var om Foraaret afbrændt og laa nu hen, blottet for al Vegetation, næsten lige saa flad og overskuelig som et Stuegulv; i lang Afstand fik jeg Øje paa en »graa Genstand«, som jeg antog for en Sten; ved nærmere Undersøgelse viste det sig imidlertid at være en Urhøne (*Tetrao tetrix*), der rugede saa fast, at jeg kunde berøre dens Hale med min Stok; i Reden fandtes 10 Æg, hvoraf Kyllingerne var i Færd med at bryde ud.

Ikke ret langt derfra, men i højt, halvvisent Græs og Lyng fandt jeg en Tredækkerrede, ret godt skjult, med 3 Æg; Fuglen saa jeg intet til og paa Æggene laa Dug. Jeg antog, at Fuglen vilde lægge et Æg til og derefter paabegynde Rugningen, men en Revision Dagen efter viste »status qvo«, saa Reden var rime- ligvis forladt.

Som det vil ses, er alle disse Iagttagelser af meget gammel Dato, idet det sidste »officielle« Fund af en ynglende Tredækker er gjort 5. Juni 1900! Siden den Tid er snart henrundet et kvart Aarhundrede, uden at man har hørt noget »Livstegn« fra Fuglen. Mon dens Navn maa føjes ind under Rubrikken: »Ikke mere ynglende i Danmark«, eller skulde Medlemmer af vor Forening kunne fremkomme med nyere og glædeligere Meddelelser?